

Eseu

Căutarea de Sine ca o școală continuă

de Laura Gheorghiu

Fiecare clipă e o întrebare! Fiecare clipă interoghează puterea noastră de a merge mai departe și astfel, cu fiecare pas făcut, ironizăm pariul pus împotriva noastră, preluând în propriul proiect fragmente de purgatoriu. La o lectură profundă, purgatoriul este spațiul (de) parcurs al fiecăruia în căutarea de sine. Plasat între neputință și proiect, el mărturisește continuu despre geografia noastră interioară, inventariind speranțele, echipamentul ca și limitele constitutive ale scării interioare. Fiind o continuă provocare, purgatoriul acesta conține și sentințele gata pregătite pentru momente de ezitare; ascunde căi lăturalnice dar și cheia regală! Ar fi, probabil, atractiv dacă fiecare ar cunoaște cifrul propriei chei, mânuind-o după bunul plac... Dar atunci jocul cu umbrele, cu nisipul mișcător și cu potențele noastre neexplorate, ar fi inutil. Toată imaginația sistemului complex care este omul și a suprasistemului care îl include în lumea din jur, piruetele timpului s-ar irosi iremediabil. Dansul la care clipele îl invită pe om ar deveni monoton, repetitiv, contradictoriu chiar, fiind o „devenire imobilă”.

„Dar firul miraculos nu există, căci nimeni altul nu a explorat acest labirint înainte ca omul acesta anume, a cărui realizare ca ființă spirituală tocmai de asta depinde, să o fi făcut. Nimeni altul nu a făcut-o, și de altfel nimeni altul n-ar fi putut-o face, de vreme ce labirintul nu este același pentru toți oamenii: există tot atâtea labirinturi câți oameni sînt pe lume, fiecare om avîndu-l pe al său în exclusivitate, cu capcanele sale, cu ocoliturile sale care nu seamănă cu ale altuia; pe scurt, cu tot ceea ce îl face ireductibil la alte labirinturi.”¹ Se află aici tot farmecul și toată ciudățenia labirintului: așteaptă să fie explorat, dar nu oferă nici un indiciu călătorului rătăcit în mrejele lui. Mai mult, parcă tăcerea și monitorizarea continuă încearcă să-i reducă acestuia șansele de reușită. Pe cel ce se oprește, îl

sugrumă. Pe celălalt, îl torturează. *Tertium non datur* !

Închis în căutarea lui, omul ar vrea un sfat, un răspuns, o mîină de ajutor. Oracolul îi spune cinic: *Cunoaște-te pe tine însuși !* Socrate întărește: „Omul nu poate să caute nici ceea ce știe, nici ceea ce nu știe. Nu poate să caute ceea ce știe, fiindcă știe și nimeni n-are nevoie să caute ceea ce știe; nu poate să caute nici ceea ce nu știe, fiindcă nu știe ce anume să caute.”² Este clar că nu știe drumul, din moment ce întreabă. Ar trebui să caute, dar cum să caute în el însuși, din moment ce nu știe ? Aici îi auzim din nou pe Sf. Augustin amintind că nu putem percepe semnificatul nici unui sunet străin de ceea ce știm deja.³ Labirintul nostru ascunde, iată, un altul: cum e cu puțință cunoașterea, din moment ce comunicarea cu alții nu ne e de nici un folos, iar în noi înșine încă nu avem răspunsul, deși toți ne îndeamnă să-l căutăm acolo ? Cu ce ochi să-l zărești dacă nu știi ce trebuie să cauți ? Sau, poate știm și nu știm, în același timp... Ce se întîmplă cînd nu mai putem ? Căderea va fi fost una în neputință ? În exasperarea de a asista la scurgerea timpului pe lângă nedumeririle tale fără sfîrșit ?

Individul ajunge, pare-se, în postura întrebătoare și, în același timp, în cea de lăcaș al răspunsului. Iar dacă tot el e singurul în măsură să găsească soluția, ceilalți ce rol au ? Mai au vreunul ? La ce bună orice întrebare dacă aceeași instanță existențială e susceptibilă a deține răspunsul ? Întrebarea se pune cu privire la ceea ce nu știm. Cum putem răspunde, dacă nu știm ?

„Omul tînr vine la școală să ne arate un plan de lucrare. E bun ? Nu știu dacă e bun: fă întîi lucrarea. – Dar cum să fac lucrarea fără plan ? – Cum poți face planul fără lucrare ? Căci planul se naște din lucrare, așa cum se naște scheletul din

¹ Mihai Șora, *Despre dialogul interior*, Editura Humanitas, București, 1995, pag. 24.

² Platon, *Menon*, în *Opere II*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, pag. 387.

³ cf. Augustin, *De magistro*, Editura Humanitas, București, 1994, pag. 121.

plasma vie.”⁴ Așadar, avem plasma și căutăm scheletul. După cum un compozitor are Sunetul și caută tot restul. Adică discursul. Căderea din *plasmă* în concret. Heraclit „spune că există întregul (το πᾶν) divizat-nedivizat, născut-nenăscut, muritor-nemuritor, *logos*-veșnicie, tată-fiu, divinitate-dreptate. „Dându-mi nu mie ascultare, ci *logos*-ului, înțelept este să cădeți de acord că toate sunt una”.⁵ El are în vedere tocmai *plasma*, sugerînd că trecerea de la întreg la concret reprezintă problema omului așezat interogator în fața întregului. Acest om trebuie să dea măsura înțelegerii sale tocmai în faptul de a da sens lucrurilor și numindu-le, să le desprindă din întregul lumii din jur spre a lumina întregul lumii sale. Lucrarea este gata făcută dar omul (tânăr spiritual, de vreme ce pune întrebări) nu știe încă să o citească. Trebuie să deprindă alfabetul tocmai din plasma în care și el ființează, pentru a scrie în propriul limbaj, discursul labirintului, al scării, deci, al ieșirii din (propriu) labirint.

Ciudata operație de deprindere a limbajului e firul care-l poate salva. Dar el presupune *grija ontologică*, *teama* că l-ar putea uita, *permanența unui efort* care să-l mențină în deschiderea ființei. Acest limbaj este tocmai „locul de adăpost al ființei. În adăpostul ei locuiește omul.”⁶ *Aici* el trebuie să învețe calea de la neînțeles la sens, de la întrebare la răspuns. Aflîndu-se ambele în adăpostul ființei, e firesc să presupună același cod de lectură. Cîte unul pentru fiecare om, după cum răspunsul se va întoarce într-un altfel de adăpost. Dar, pentru un anume discipol al ființei, există un singur limbaj care poate da seama de harta labirintului propriu și de probele, de durata travaliului. De aici pînă la închiderea monadelor nu mai e mult! Ar părea că nici un maestru nu e cu putință, de vreme ce el are propriul său limbaj, iar discipolul- un altul. Cum ar putea un om aflat în căutarea propriului alfabet să-l învețe pe altul, un alt alfabet despre care nu știe, poate, mai nimic? Ce cod comun este posibil pentru a face cu putință trecerea ideilor de la unul la altul ? Iar dacă - așa cum ne învață atâția gînditori - nu e posibilă o atare trecere, ce mai rămâne din relația cu alții ? Este posibilă vreo

întîlnire cu un alt om sau avem, vai, doar lumi paralele întretăindu-se formal, fără să-și atingă în vreun fel, conținutul ?

Indrumătorul nu te învață un limbaj. Nu are cum! El nu te învață nimic, ar spune C. Noica! Dar te trimite înapoi la tine într-un mod special, în care te poți privi astfel încît vezi și înțelegi. Oricine se poate privi într-o oglindă ! Vede acolo haina exterioară a unui chip despre care nu știe să spună mare lucru. O va aranja totuși, îi va oferi visele, speranțele sale, pentru ca această imagine să fie *în loc* de cel care nu este dar ar vrea să fie. Nu contează cîtă asemănare este pusă în delegarea aceasta ! Ea este o poveste pe care individul dorește să o spună tuturor celor care caută povești. Ca orice adolescent, își pune o mască oarecare, intrînd într-o lume imaginară și, prin aceasta, posibilă, cunoscută numai de el la nivel intențional, dar poate, de nimeni, în profunzime. „Ospitaliere și fidele, oglinzile deprind ființa să fie aparență, să se viseze trează ca simplă aparență.”⁷ Iar jocul acesta poate dura întreaga viață. El chiar reprezintă modul de a fi al multor indivizi care au reușit să vîndă metodic, aparențe... „Acest cameleon care întotdeauna vrea să fie luat drept ceea ce nu este”⁸ nu va găsi prea ușor ieșirea din labirint! Dar nici nu putem fi siguri că își dorește acest lucru. Sau nu cu titlu urgent. Poate că aparențele mai au multe de spus înainte ca el să se întoarcă asupra ființei. Cu toate acestea, „ființa continuă să aștepte ca omul să descopere că Ea însăși este demnă de a fi gîndită.”⁹

Pe de altă parte, “printre creaturile vastei lumi, omul este singurul care face o figură aparte, căci numai el ne oferă spectacolul ciudat al unei ființe care posedă înlăuntru său un fel de scenă unde în fiecare clipă se angajează dezbateri aprinse între ființă și aparență.”¹⁰ Iar unii și-au întîlnit deja *învățătorul* chiar dacă doar virtual, așteptînd încă, întîlnirea reală. Ei vor căuta dincolo de oglindă, inversînd prioritățile. În locul unui *nu e dar poate deveni prin construirea unei imagini*, ei îl caută pe *cel ce este dincolo de imagine*. Acolo, însă, nu știm cine este. *Este* cu siguranță cineva, dar chipul nu i-l cunoaștem. Nu l-am văzut niciodată. Ce-am avea de vorbit cu el ? Și în ce limbă ? Dacă nu va înțelege? *Oare noi știm să-l înțelegem* ? Dialogul nostru cu noi înșine, cu adevăratul nostru Eu pe care nu-l putem minți pe termen lung, nici amăgi în vreun fel... Dialogul cu

⁴ Constantin Noica, *Jurnal filosofic*, Editura Humanitas, București, 1990, pag. 100.

⁵ Heraclit, cf. Hippolytos, *Refutationes* IX, 9, în *Filosofia greacă pînă la Platon*, vol. 1, partea a 2 a, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, pag. 357.

⁶ Martin Heidegger, *Scrisoare despre umanism*, în *Repere pe drumul gîndirii*, Editura Politică, București, pag. 297.

⁷ Petru Creția, *Oglinzile*, Editura Humanitas, București, 1993, pag. 107.

⁸ Mihai Șora, *op.cit.*, pag. 75.

⁹ Martin Heidegger, *op.cit.*, pag. 305.

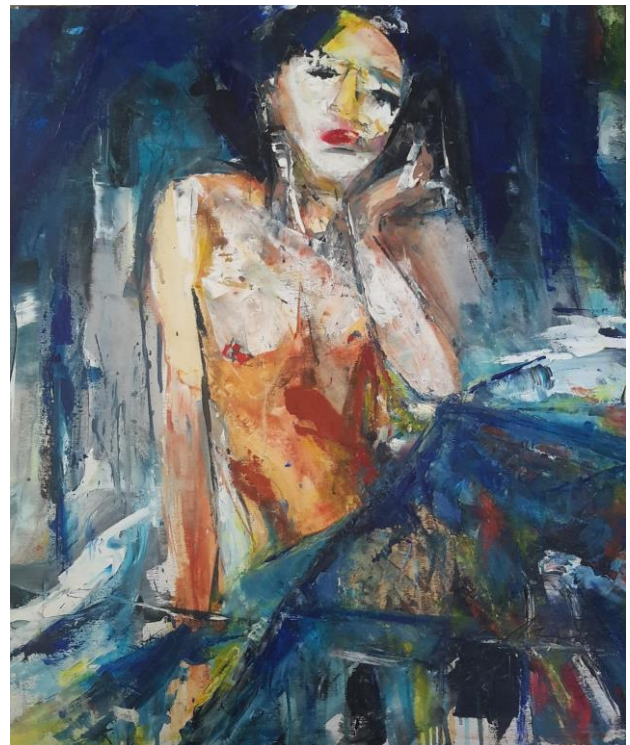
¹⁰ Mihai Șora, *op.cit.*, pag. 75.

o instanță care penalizează derapajele, pentru că nu admite nici o circumstanță atenuantă, nici o apărare! Ce să-i spui unui „judecător” care te cunoaște *a priori* și e mereu treaz? Și care te provoacă mereu, făcându-se că nu pricepe, tocmai pentru a te instiga și testa... Se lasă păcălit, tocmai pentru a-ți arăta pe cine păcălești cu adevărat... Ei bine, limbajele pe care i le vei propune pălesc, periodic în fața sentințelor spuse în cel mai simplu mod din lume: sunetul Eului interior. El știe ce e dincolo de măști și de idiomuri artificiale, pentru că el *este* tocmai entitatea *naturală* care ești și pe care o amăgești mereu. El singur știe limbajul ființei tale, pentru că el *este tocmai această ființă*. În felul acesta, cunoaște răspunsurile, pentru că el *este* aceste răspunsuri, pentru că ființa (ta) e sediul tuturor răspunsurilor, întrucât din *neadecevarea între tine și ea* se ivesc întrebările. Dacă izvorul interogațiilor ți-ar fi exterior, soluțiile ar fi în număr infinit, iar alegerea o problemă de gust. Sau de modă.

Dar, întrucât aceste răspunsuri afectează însăși devenirea (ta), resorturile intime ale ființării, ele trebuie să se afle în armonie, în stare de comunicare cu ființa (ta) intimă. Ori, comunicarea presupune existența înlăuntrul tău a ceva care a reclamat venirea răspunsului, a ceva care avea nevoie de dialog cu acest răspuns, avea nevoie de completare. A fi complet, a fi întreg este, însă, monopolul ființei, deci răspunsul se adresează tocmai ei. Nu are nevoie de răspuns cel ce nu a trimis în lume o provocare, adică cel ce se crede complet. Prin urmare, chiar rostit (uneori) în afară, prilejul completării este sesizat în intimitatea ființei. Ca și codul exigențelor care validează din infinitatea mesajelor posibile, pe singurul care devine *răspunsul* căutat. Putem înțelege acum de ce răspunsul este în noi înșine și, mai cu seamă, cum e cu puțință afirmația Sf. Augustin că nu ne putem spori cunoașterea prin sunetele care ne iscodesc din exterior. Unul singur, cel care, avându-și izvorul în interior, va veni în întâmpinarea ta, va completa (i.e. va duce la plenitudine) (cel puțin un aspect din) ființa (ta) interioară, doar acela va fi purtător de realitate ontologică. Altfel spus, întrebarea fiind intim legată de ființa interioară, „deține în codul ei” răspunsul pe care-l așteaptă și în absența căruia nimic nu va fi acreditat.¹¹

¹¹ Ne întâlnim aici cu un gând al lui Mihai Șora, chiar dacă pantele pe care am urcat sunt ușor diferite. În cartea deja citată avertizează: „Nu numai că întrebarea este monovalentă (adică neputînd suporta decît un singur răspuns). Dar și acest unic răspuns nu poate fi oricare, valența întrebării fiind alcătuită în așa fel încît

Observăm astfel, că nu noi sîntem cei care întrebăm, ci ființa (noastră) interioară clatină certitudinile, ori de cîte ori sesizează un neajuns față de situațiile în care ne aflăm sau spre care ne trimite. Întrebarea este proba unei in-completitudini, adică a lipsei plenitudinii. Ea trimite în afară o provocare, chemînd la sine acel reper pe care-l recunoaște ca fiindu-i complementar, deci, care-i poate valida parcurgerea unei deveniri. Fiecare astfel de reper este o literă a limbajului în care Eul trebuie să-și spună povestea. Fiecare răspuns este un episod reușit al poveștii, pentru că o duce mai departe și obține – prin ea – o nouă așezare în sine, în ordine interioară. Fără ea, ființa interioară se blochează în proiect, în „privațiunea de ordine”, în timp ce prin intermediul ei, se deschide către răspuns, întâmpinînd găsirea drumului propriu (*Sich-Einhausen*, ar spune Hegel).

nu o poate satisface cu adevărat decît răspunsul pe care, fără să-și dea seama, ea însăși îl purta ca pe un plod: răspuns ivit din interior, pe care nici un răspuns venit de aiurea nu l-ar putea înlocui.”, (pag. 36).